

Grausova mladosť

Narodil sa v Brne do bohatej židovskej, nemecky hovoriacej rodiny. Reálne vieru však nepraktikoval nikto z nich. Veľmi mladý stratil otca, neskôr aj babku. Keď si mama našla kresťanského partnera, z trucu sa začal ortodoxne zaujímať o judaizmus a študoval všetko, čo k tomu patrí- hebrejčinu, latinčinu, klasickú gréčtinu, náboženské texty. Navštevoval nemecké gymnázium, kde bol konfrontovaný s antisemitizmom. To bol okrem slabej češtiny jeden z dôvodov jeho prestupu na židovské gymnázium. Tu sa stretol s Kolomanom Gajanom, kamarátom a československým historikom. Veľký vplyv na neho mal dr. Bruno Zwicker, sociológ a učiteľ, ktorý ho priviedol k ľavicovému mysleniu v čase, keď ho odviekli do Terezínu. V tábore prežil aj vďaka vzdelaniu, ktoré mu zabezpečilo prácu pri knihách. Po vojne chcel pracovať ako sekretár, neskôr však skúsil najprv Vysokú školu politickú a sociálnu, z nej odišiel na filozofickú fakultu UK, kde stretol Josefa Maceka či Josefa Janáčka a ostatní ich prezývali „levicová trojka“. Popri tom sa venoval aj Státní archivní škole a pracoval v pražskom Archive.

Grausova kariéra

Prvú prácu získal v roku 1948 v Státní historickem ústavu ako pomocná vedecká sila. V roku 1949 študijne odcestoval do Belgicka, kde preštudoval tamojšie pramene, spojené s Českými krajinami. To bol štart jeho kariéry. Státní HÚ sa následne premenoval na Historický ústav ČSAV, ktorého bol Graus čelnom. Dôležitú časť kariéry zaplňa pozícia šéfredaktora Československého časopisu historického. V ňom pravdepodobne najlepšie badať zmenu zmýšľania predtým zapáleného komunistu. V šesťdesiatych rokoch okrem toho, že dosiahol významnú pozíciu v československej historiografii, rozšíril svoje pôsobenie aj do zahraničia (začalo to konferenciou v Ríme), pričom sa zoznámil s mnohými francúzskymi (Le Goff), nemeckými, ale i emigrantskými historikmi. Prednášal v nemčine i francúzštine a hosťoval na zahraničných univerzitách v Sorbonne či Kostnici. Na FF UK ho menovali riadnym profesorom pre odbor starších českých dejín a vedie katedru československých dejín. V roku 1969 je zvolený riadnym akademikom, čiže čelnom ČAV. Viedol svoj aspirantský seminár, ktorý sa stal liahňou pre mladých historikov. Jeho študentmi boli napríklad František Šmahel a Zdenka Hledíková.

Keď v auguste do ČSR vpadli Varšavské vojská, Graus sa postavil do opozície a sám emigroval. Prednášal na univerzite v Giessene, neskôr prednášal stredoveké dejiny v Basileji. V roku 1983 pracuje pre časopis Historische Zeitschrift. Graus umrel v roku 1989 v Basileji. Pri uctení Grausovej pamiatky vyšiel zborník Spannungen und Widersprüche, do ktorého prispeli aj jeho priatelia Josef Macek či svetoznámy Jacques Le Goff. Grausovi dodnes niektorí vyčítajú, že sa neospravedlnil za svoje prvotné názory a texty, a preto sa jeho dielo často obchádza a dodnes jeho cudzojazyčné práce neboli preložené do češtiny.

Grausovo dielo:

50. roky: Venoval sa sociálnym dejinám, hlavne tých menej významných postáv minulosti. Vplyv marxizmu. Pojednáva o tzv. „krízy feudalizmu v 14. storočí“, pričom krízou myslí skôr zmenu pohľadu na veci, než úpadok, k tejto téme sa vracia vo svojom diele aj neskôr;

60. roky: Dozrel a venuje sa sebareflexii, na problémy v historiografickej práci, snaží sa obhájiť názor, prečo nezaradil Veľkú Moravu do obdobia feudalizmu, neskôr už mení pojem feudalizmus za stredovek, zamýšľa sa nad pojmami živá a mŕtva história (živá tá, ktorú pozná historik skrze pramene, mŕtva je tá, ktorá sa pokúša obhájiť národ); v štúdiách sa venuje problémom českej historiografie, metodológii, idealizovaniu dejín. Taktiež rozoberá pojmy minulosť, dejiny, história, historiografia. Zo stretnutia s predstaviteľmi školy Annales si osvojuje štrukturalizmus a ich metódy.

70.-80.roky: Zanechal štrukturalizmus a základnou metódou mu je historická kultúrna antropológia. Venuje sa jej vzťahu s historiografiou. Píše o vzniku stredovekých národov v západoslovenskom svete (nespomína Slovákov). Vracia sa k témam, ktoré riešil vo svojej mladosti a venuje sa napríklad kríze stredoveku a rozširuje problematiku o nové poznatky. Mnohí mu preto vyčítali, že i keď jednotlivito sú jeho práce bravúrne, nikdy nedokázal spraviť dôkladnú syntézu svojho diela.

Grausove monografie:

- Chudina městská v době předhusitské. Praha 1949.
- Český obchod se sukem v 14. a počátkem 15. století. Praha 1950.
- Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské I. Dějiny venkovského lidu od 10. století do první poloviny 13. století. Praha 1953.
- Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské II. Dějiny venkovského lidu od poloviny 13. století do roku 1419. Praha 1957.
- Volk, Herrscher und Heiliger im Reich der Merowinger. Studien zur Hagiographie der Merowingerzeit. Praha 1965.
- Struktur und Geschichte. Drei Volksaufstände im mittelalterlichen Prag. Sigmaringen 1971.
- Die Nationenbildung der Westslawen im Mittelalter. Sigmaringen 1980.
- Pest - Geißler - Judenmorde. Das 14. Jahrhundert als Krisenzeit. Göttingen 1987.

Grausove štúdie:

- O vzniku feudalismu v českých zemích. Český lid 6, 1951, s. 282-285.
- Krize feudalismu ve 14. století. Sborník historický 1, 1953, s. 65-121.
- O postavení historie v kulturním životě. Literární noviny, 1956, č. 15, s.3.
- Světové dějiny a úkoly československé historiografie. ČsČH 13, 1965, s.521-528.
- K otázkám metodiky středověkých dějin, Československý časopis historický 4, 1956, s. 99-115.
- Minulost- úkol nebo mýtus? Kulturní tvorba, 13.6.1967, s. 1 a 3.
- Naše živá i mrtvá minulost. In: Naše živá i mrtvá minulost. Osm esejí o českých dějinách. Ed. František Graus. Praha 1968, s. 7-25.

Grausove názory:

Ako sa mohol zo zapáleného komunistu stať emigrant? Odpoveď odráža jeho tvorba, ktorá sa dá rozdeliť na tri časti, kde v prvej (1948-1965) jasne badať Grausove zapálenie pre marxizmus-leninizmus. Používa marxistickú dialektiku a obratne cituje marxistických autorov. Už v roku 1956 sa objavujú prvé pochybnosti a premýšľanie nad postojmi odznova.

Viedenská konferencia v roku 1965 sa dá považovať ako míľnik konca prvej a začiatku druhej etapy Grausovho života. Hlavne preto, že stretáva zahraničných historikov, ktorí ho ovplyvnili v myslení a ukázali mu iné pohľady. V roku 1968 vydal zbierku esejí pod názvom Naša živá i mŕtva minulost', kde vyzýval k sebareflexii vtedajších postojov českých historikov. To bol posledná kvapka, lebo následne emigroval a začína sa jeho tretia životná etapa- život emigranta. Tu sa už úplne oslobodzuje od minulosti a skúša nové pohľady skrze kultúrnu antropológiu či psychológiu dejín a stáva sa svetovo uznávaným historikom, hľadajúcim nové témy. V tejto dobe už absolútne odmieta marxizmus, pretože sa na minulosť pozerá zidealizovane a takéto skresľovanie dejín sa mu hnuší.

Grausov výrok: „Minulost možno milovat nebo nenávidět, vidět v ní hrdý vzor nebo snůžku překonaných nesmyslů, zbytečných balast[...] S historií lze učinit takřka cokoli- jen uniknout jí nelze.“ (GRAUS, František: Naše živá i mrtvá minulost. In: Naše živá i mrtvá minulost. Osm esejí o českých dějinách. Ed. František Graus. Praha 1968, s. 8.)

Bibliografia Grausovho diela:

ŠMAHEL, František: František Graus. Mediaevalia Historica Bohemica 1, 1991, s. 515-531.

Literatúra:

BENEŠ, Zdeněk - JIROUŠEK, Jaromír a KOSTOLÁN Antonín: František Graus – Človek a historik. Sborník z pracovního semináře výzkumného centra pro dějiny vědy konaného 10. prosince 2002. Praha 2004.

MORÁVKOVÁ, Naděžda: František Graus a Československá poválečná historiografie. Praha 2013.

WIHODA, Martin: František Graus. Zamyšlený putník mezi živou a mrtvou minulostí. In: Historik v proěnách doby a prostředí 20. Století. Edd. Jiří Hanuš – Radomír Vlček. Brno 2009, s. 251-261.